

החידוש היומי

חידוש יומי בדף היומי

ספק חכמי פרובינציה אם אמתלא מועילה בעדות האב

בגמרא במסכת כתובות (כב.) אלא כי איצטריך קרא לכדרב הונא אמר רב, דאמר רב הונא אמר רב, מנין לאב שנאמן לאסור את בתו מן התורה, שנאמר (דברים כב טז) "את בתי נתתי לאיש". ופירש רש"י: שנאמן לאסור את בתו, כשהיא קטנה או נערה שבידו לקדשה... מנין שאם אמר קדשתיה לפלוני, שהוא נאמן לאוסרה על הכל. את בתי נתתי, אלמא בדידיה תליא נתינה, והימניה קרא למימר הכי.

בשו"ת מהר"י בן לב (ח"א שאלה מג כלל ו סימן לט) כתב בשם תשובת רבני פרובינציה, במעשה שהיה בימיהם בטוליטולה, באיש אחד שהוציא קול שקידש את בתו בעודה קטנה, ונשבע שקידשה לפלוני בן פלוני, ואח"כ עמדה אותה אשה ונישאת לאחר, ואביה נתן אמתלא לדבריו [- היינו שביאר מדוע אמר תחילה שקידשה, אע"פ שהאמת שלא קידשה]. ודנו חכמי פרובינציה בנידון זה, אם אמתלא מועילה לגבי נאמנות האב כלפי בתו.

ושורש הנידון, ע"פ הגמרא בכתובות שם: תנו רבנן, האשה שאמרה אשת איש אני, וחזרה ואמרה פנויה אני - אינה נאמנת. ואם נתנה אמתלא לדבריה - נאמנת. ומעשה נמי באשה אחת גדולה שהיתה גדולה בנוי וקפצו עליה בני אדם לקדשה, ואמרה להם מקודשת אני. לימים עמדה וקידשה את עצמה אמרו לה חכמים, מה ראית לעשות כן, אמרה להם בתחילה שבאו עלי אנשים שאינם מהוגנים, אמרתי מקודשת אני, עכשיו שבאו עלי אנשים מהוגנים עמדתי וקדשתי את עצמי. וזו הלכה העלה רב אחא שר הבריה לפני חכמים באושא, ואמרו, אם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת.

ועפ"ז הסתפקו חכמי פרובינציה אם הוא הדין לענין נאמנות האב על בתו, או שלא אמרו כן אלא דוקא בדין אשה האוסרת את עצמה מדין שוויה אנפשה חתיכה דאיסורא, אך לא בנאמנות האב, שכיון שאמרו בגמרא בקידושין (סג: ויבואו הדברים להלן) 'לדידיה הימניה רחמנא, לדידה לא הימנה רחמנא', אם כן האב נאמן על בתו כשני עדים, ומשום כך יש לומר שלא תועיל אמתלא.

ביאור הש"ש בספקם שחלקו בין דין 'שויה' לנאמנות מדין 'עדות'

ובשב שמעתתא ביאר מה שהביאו מדברי הגמרא בקידושין, שכן הגמרא שם דנה באב שאמר קדשתי את בתי, אם סוקלים אותה על ידו, אם זינתה. ונחלקו בדבר אמוראים, רב אמר, אין סוקלין על ידו, ורב אסי אמר, סוקלין. רב אמר, אין סוקלין - כי הימניה רחמנא לאיסורא, לקטלא לא הימניה. רב אסי אמר, סוקלין - לכולה מילתא הימניה רחמנא. ומוסיפה הגמרא: אמר רב אסי, ומודינא באומרת נתקדשתי שאין סוקלין - לאבי הימניה רחמנא, לדידה לא הימנה. ופירש רש"י: לדידה לא הימנה רחמנא לומר נתקדשתי, אלא הא דנאסרת משום דשויה אנפשה חתיכה דאיסורא, ולכך אין סוקלין. אבל לאב הימניה רחמנא, לכך נאמן ליסקל, ע"כ. הרי שחלוקה נאמנות האשה לאסור עצמה שאין זה דין נאמנות אלא רק מדין שוויה אנפשה חתיכה דאיסורא, מנאמנות האב על בתו שנתחדש בפסוק שנאמן, ולכן יש הסובר שנאמנות זו נאמרה אף לענין קטלא, שנסקלת על ידו.

וכיון שכן נסתפקו חכמי פרובינציה, שמא כל מה שנתבאר בגמרא בכתובות שאשה נאמנת לתת אמתלא לדבריה, היינו רק לגבי דינה שנאסרת משום 'שויה אנפשה חתיכה דאיסורא', משא"כ בנאמנות האב שהאמינתו תורה על בתו - הרי הוא כשני עדים, והדין בשני עדים הוא שכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד אפילו אם נותנים אמתלא לדבריהם.

פשיטות השב שמעתתא לספקם מדין אמתלא באשה נדה

והשב שמעתתא כתב לפשוט הספק מסוגיית הגמרא בכתובות עצמה, שכן בהמשך הסוגיא שם אמרו: בעא מיניה שמואל מרב, אמרה טמאה אני וחזרה ואמרה טהורה אני, מהו. אמר ליה, אף בזו אם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת. תנא מיניה ארבעים זימנין, ואפילו הכי לא עבד שמואל עובדא בנפשיה [- פעם אחת אמרה לו אשתו כן (שנדה היא), ונתנה אמתלא לדבריה (ואמרה שלא היתה נדה), ופירש הימנה עד שטבלה. רש"י], ע"כ הסוגיא.

והנה נאמנות אשה לאסור עצמה הוא מן התורה, וכפי שלמדה הגמרא בכתובות (עב.) מהפסוק 'וספרה לה' שסופרת לעצמה, ומכאן למדו חז"ל שעד אחד נאמן באיסורין. וכיון שאשה נאמנת מן התורה הרי בזה דומה היא לאב הנאמן על בתו, ואעפ"כ מסיקה הגמרא שנאמנת בנותנת אמתלא לדבריה. ומכאן יש לנו לפשוט גם את ספקם של חכמי פרובינציה, שאף בנאמנות האב על בתו תועיל אמתלא, ואין דין אמתלא דוקא באשה האוסרת עצמה מדין שוויה אנפשה חתיכה דאיסורא.

ובכך מבאר השב שמעתתא דבר נוסף הטעון ביאור בסוגיא. שהרי לכאורה צ"ב מה הסתפק שמואל, ובמה היה נראה לו לחלק בין דין אשה שאמרה טמאה אני וחזרה ואמרה טהורה אני, ובין דין אשה שאמרה אשת איש אני וחזרה ואמרה פנויה אני. [והר"ן ביאר שספקו היה, שאולי נחמיר באשה שאמרה נדה אני, כיון שיכולה לטבול ולמה נתיירה ע"פ אמתלא]. אמנם לאור מה שנתבאר, יש לומר בפשטות שהסתפק שמואל בספקם של חכמי פרובינציה, שמא אין מועילה אמתלא אלא בדין שוויה ולא בנאמנות, ועל כך פשט לו רב שאף בנאמנות אשה על נדתה מועיל אמתלא.

תליית הראייה במחלוקת הראשונים בנאמנות ע"א באתחזק

אמנם דחה הש"ש ראייתו, שכן נחלקו הראשונים אם עד אחד נאמן באיסורין אף במקום שאתחזק

'אמתלא'
בנאמנות
האב על
בתו

יום חמישי כט תמוז

כתובות דף כב

להצטרפות לקבלת החידוש
a8843414@gmail.com

היתירא או איסורא, ולדעת הסוברים שאינו נאמן, הרי אשה נדה התחזק היתירא ואעפ"כ נאמנת, וע"כ שגם אשה נדה הטעם שאסורה אינו מכח נאמנות אלא רק מכח 'שויה אנפשה חתיכה דאיסורא' - ואם כן, לפי דעה זו, הרי דין אשה נדה שווה לגמרי לדין אשה שאמרה אשת איש אני, ואין ללמוד ממנו לדין אב הנאמן על בתו.

ובביאור החילוק בין נאמנות שני עדים שאין מועילה אמתלא, כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד, ובין נאמנות ע"א ונאמנות אב על בתו שמועילה אמתלא, כתב הש"ש שדוקא בעדות שני עדים כתיב 'אם לא יגיד ונשא עונו' דהיינו שעדותם צריכה הגדה בפני בית דין, ולכן אם הגיד שוב אינו חוזר ומגיד. משא"כ בעדות עד אחד באיסורין, שאין צריך בית דין, לכך אפילו אם הגיד בפני בית דין - חוזר ומגיד, ולכן מועילה אמתלא.

קושיית הפני יהושע מדוע לא יסקלו על פיו הרי האיסור עצמו בע"א יוחזק

והנה הרמב"ם פסק (איסו"ב פ"א הכ"ג): האב שאמר בתי זו מקודשת היא לזה, אע"פ שהוא נאמן ותנשא לו, אם זינתה אינה נסקלת על פיו עד שיהיו שם שני עדים שנתארסה בפניהם, ע"כ. והיינו שהרמב"ם פסק כדעת רב שאין סוקלין על סמך נאמנות האב, כי לא האמינתו תורה אלא לאיסורא ולא לקטלא.

והפני יהושע (קידושין סג): תמה על דברי הרמב"ם, שכן הרמב"ם עצמו פסק (סנהדרין פט"ז ה"ו): אינו צריך שני עדים למלקות אלא בשעת מעשה, אבל האיסור עצמו בעד אחד יוחזק. כיצד, אמר עד אחד חלב כליות הוא זה, כלאי הכרם הם פירות אלו, גרושה או זונה היא אשה זו, ואכל או בעל בעדים, אחר שהותרה בו הרי זה לוקה, אע"פ שעיקר האיסור בעד אחד, ע"כ. ומעתה גם בענין נאמנות האב על בתו, כיון שכבר הוקבע האיסור על פי האב שאשת איש היא, קודם שבא עליה אחר לזנות - מדוע לא יסקל על פיו.

יישוב הדברי יחזקאל שרב סובר שנאמנות האב היא מדין שויה

ובדברי יחזקאל (סימן כא סק"ו) כתב ליישב קושיית הפני יהושע באופן אחר. שסובר הרמב"ם שטעמו של רב האומר שהאב נאמן לאיסורא ולא לקטלא, הוא משום שהוא סובר שנאמנות האב על בתו היא משום שהוא כבעלים על בתו, וכמו שבתו נאמנת על עצמה מדין שויה אנפשה חתיכה דאיסורא, כך גם האב נאמן מדין שויה, שאמירת האב חשובה כאמירתה - וממילא כשם שהבת מעידה על עצמה מדין שויה ואינה נאמנת לקטלא ה"ה בנאמנות האב. ואילו רב אסי סובר שנאמנות האב על בתו היא נאמנות בתורת עדות, וממילא נאמן לגמרי אף לענין קטלא - וסוקלין על ידו.

והנה לפי הדברי יחזקאל נמצא שספקם של חכמי פרובינציה תלוי ועומד במחלוקת רב ורב אסי, שהרי יסוד דבריהם הוא שיש לחלק בין נאמנות האשה לומר אשת איש אני, שעליה אמרו בגמרא שמועילה אמתלא, ובין נאמנות האב על בתו שאפשר שאין אמתלא מועילה בה - ושורש החילוק הוא שנאמנות האשה אינה אלא מדין אמתלא, משא"כ נאמנות האב על בתו היא נאמנות גמורה. אך לפי מה שנתבאר רק רב אסי הוא שמסכים לחילוק זה, בעוד רב הסובר שאין האב נאמן לעונשין אלא רק לאיסור, סובר שכל נאמנות האב אינה אלא מדין שויה, ואם כן כשם שכלפי נאמנות עצמה מדין שויה מועילה אמתלא, כך גם כלפי נאמנות האב תועיל אמתלא.

קושיית התוספות כיצד אינו נאמן לסוקלה הלא בפסוק מפורש שנסקלת

תלייה כעין זו תלה גם השב שמעתתא עצמו בדבריו (ש"ו פי"ב). דהנה התוספות בקידושין (סג: ד"ה לקטלא) הקשו על דברי רב הסובר שאין נאמנות האב אלא לענין איסורא ולא לקטלא: ואם תאמר, והא כתיב באותה פרשה דאמר את בתי נתתי לאיש הזה וסקלוה, אלמא לקטלא נמי הימניה רחמנא, עכ"ל. דהיינו שבפרשה זו שהיא מקור נאמנותו של האב מפורש שבא הדבר לידי סקילה בכתוב "ואמת אמת היה הדבר... והוציא את הנערה... וסקלוה - אם כן מפורש בכתוב שנאמנות האב הינה גם לענין קטלא.

כדי ליישב קושייה זו מקדים השב שמעתתא ותולה את ספקם של חכמי פרובינציה במחלוקת רב ורב אסי. דהנה לדעת רב אסי הסובר שהאב נאמן אף לענין קטלא - אם כן מבואר שנאמנותו נאמנות גמורה ותורת 'עד' עליו, ואם כן הוא הדין שלא תועיל אמתלא, ואינו דומה לאשה האומרת אשת איש אני שכל נאמנותה רק מדין 'שויה' ולא שייך לומר בה 'כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד'. משא"כ לדעת רב הסובר שהאב אינו נאמן לענין קטלא, וביאור הדבר שאף שהאמינתו תורה מכל מקום אינו בתורת שני עדים, וכיון שכן יש לומר גם שתועיל אמתלא, כי רק לענין שני עדים לא מהני אמתלא. וכיון שמועילה אמתלא סובר רב שאי אפשר לסוקלה על פי עדותו, כיון שיכול לחזור בו מעדותו ע"י אמתלא, ואין זו עדות גמורה.

עוד מקדים השב שמעתתא ומביא את דעת הרא"ה (כתובות שם) שכל מה שמועילה אמתלא באשה שאמרה אשת איש אני וחזרה בה, היינו רק כשלא אמרה למי התקדשה, אבל אם אמרה תחילה שהתקדשה לפלוני אינה יכולה לחזור בה - כי אין בכח האמתלא לחוב לאותו פלוני.

בהקדם כל זה יישב השב שמעתתא את קושיית התוספות, שכן רב ורב אסי העמידו את דבריהם על המשנה בקידושין "האומר קדשתי את בתי" בסתמא, וכיון שכן יכול האב לתת אמתלא לדבריו לדעת רב, ולכן סובר רב שאפשרות זו גורמת שהעדויות לא תהיה עדות גמורה ולא ניתן לסקול על פיה. משא"כ בפסוק הרי נאמר "את בתי נתתי לאיש הזה" - ולדעת הרא"ה אי אפשר בכהאי גוונא לתת אמתלא, וממילא נאמנותו היא כעדות גמורה ושפיר אפשר לסוקלה על פיה גם לדעת רב.

"רב ורב
אסי העמידו
דבריהם
על המשנה
'האומר
קדשתי
את בתי'
בסתמא,
משא"כ
בפסוק 'את
בתי נתתי
לאיש הזה'
אין מועילה
אמתלא
לחייבו לזה"

החידוש היומי מוקדש
לרפואת
הגאון רבי
שלמה בן רבקה
שליט"א

נשמח לאמירת פרק
תהילים לרפואתו